

Jiří Glet

Pavlík na prázdninách
na Valašsku

Jiří Glet

**PAVLÍK NA PRÁZDNINÁCH NA
VALAŠSKU**

Copyright

Autor: Jiří Glet

Vydal: Martin Koláček - E-knihy jedou

2015

ISBN:

978-80-7512-231-5 (ePub)

978-80-7512-232-2 (mobipocket)

978-80-7512-233-9 (pdf)

KAM NA PRÁZDNINY

Bylo jaro a sluníčko se usmívalo. Tatínek přišel z práce a usmíval se taky.

„Tak si představ maminko, že mě firma vyslala na letní stáž do Říma,“ povídal tatínek.

„Snad tam nepojedeš sám?,“ zeptala se s nadějí ve hlase maminka.

„Jak bych mohl nechat doma v létě majitelku galerie?“ žertoval tatínek.

„V létě budeme obývat malý dvoupokojový služební byt přímo v Římě, ale místa v něm bude dost pro celou naši rodinu. Pojede s námi taky Pavlík, už je mu deset let, tak ať trochu pozná svět.“

„To bude senzační, Řím, antické a barokní památky, italské galerie v Římě, Neapoli a Florencii, muzea, nádherné moře a ostrovy,“ zasníla se maminka.

„Pavlík bude jistě taky nadšený.“

Pavlík však tak nadšený nebyl. Když mu maminka řekla o prázdninách v Římě, chvíli mlčel a potom řekl:

„Maminko, pro mě by to nebyly zrovna nejlepší prázdniny. Tatínek, jak ho znám, bude od rána do večera v práci a ty budeš hlavně navštěvovat muzea a galerie. To by nebylo nic pro mě. Já bych raději jel na prázdniny k dědovi na Valašsko, do Valašské Lhoty. Děda už je v důchodu, je v mysliveckém svazu, a dobře zná přírodu. To by mě moc bavilo, poznávat s dědou přírodu a pak, naše báječná babička umí tak skvěle vařit.“

Tak takovou odpověď od svého syna maminka vůbec nečekala a byla hodně zklamaná. Svěřila se tatínkovi, ale ten to nebral nijak tragicky.

„Víš, maminko, ty pohlížíš na tento svět očima galeristky,“ usmál se tatínek.

„Jsi svým způsobem šťastná žena, neboť si denně obklopuješ svými milovanými obrazy. Já bych byl naopak rád, kdyby Pavlík jel k dědovi na prázdniny. Nebude tak často vysedávat u počítače a nebude se hlavně zajímat jen o virtuální svět. Bude poznávat skutečný svět, krásnou, valašskou přírodu. Myslím, že mu bude lépe v lese než v nějaké galerii. A pak, děda jde přeci s dobou, má počítač a internet, takže si můžeme s Pavlíkem kdykoliv skypeovat.“

Maminka chvíli přemýšlela a musela dát tatínkovi za pravdu.

„Tak dobře, ať tedy jede Pavlík na prázdniny k dědovi, ale co bude přes léto s mou galerií?“ tázala se maminka.

„No co by bylo, prostě se přes léto zavře. Stejně jsou v létě tržby velmi malé. Poprosíme paní Pecháčkovou, na kterou je spolehnutí, aby v galerii občas uklidila, a na podzim galerii zase otevřeš.“

„To by šlo,“ souhlasila maminka.

Když se takhle rodiče domluvili, zavolali Pavlíka a sdělili mu, že tedy pojedou na prázdniny na Valašsko k dědovi. Panečku, ten byl rád. Rádi byli taky dědeček a babička, když se dozvěděli, že u nich vnuk bude přes celé letní prázdniny.

VLAŠTOVKY A JIŘIČKY

Prázdniny začaly Pavlíkovi o několik dnů dříve, neboť tatínek musel být na stáži v Římě již na konci měsíce června. Tak jedno krásné červnové odpoledne zavezl tatínek autem Pavlíka do Valašské Lhoty k dědečkovi a babičce. Maminka zůstala doma a balila věci na pobyt v Římě.

K večeru přijel tatínek s Pavlíkem na Valašsko a byli mile uvítáni dědečkem a babičkou. Tatínek poseděl a popovídal si se svými rodiči, ale zanedlouho jel zpět do Prahy za maminkou. Museli totiž ještě zařídit spoustu věcí před odjezdem do Říma. Pavlík byl po cestě unavený a tak šel brzo spát.

Když se ráno Pavlík probudil, sluníčko svítilo a byl nádherný den. Dědečkův domek, s bílou fasádou, stál na stráni pod Smrkovou horou. Na zápraží domku stál stůl, u kterého v letním období, pokud bylo hezké počasí, dědeček s babičkou snídali, obědvali i večereli. Taky Pavlík zde posnídal. K snídani měl čaj a výtečné buchty s mákem, které napekla babička. Dědeček přisedl ke stolu a seznamoval Pavlíka s místní krajinou:

„Nad našim domkem se zdvíhá Smrková hora. Dolů pod námi v údolí teče řeka Ostružná a na ní leží naše ves, Valašská Lhota. Její dominantou je barokní kostel sv. Jana Křtitele. Naproti nám se tyčí Jedlová hora, vedle ní je Javorový vrch a pak Buková hora.“

„Dědečku, dědečku, podívej se kolik kolem nás lítá vlaštovek,“ najednou zvolal Pavlík.

„To nejsou jenom vlaštovky, ale taky jiříčky,“ poučil dědeček Pavlíka.

„Vyprávěj mi něco o nich,“ žadonil Pavlík.

Dědeček se usmál a začal povídat:

„Když k nám na jaře přiletí vlaštovky a jiříčky, tak pro všechny teplomilné obyvatele české kotliny nastává ta lepší část roku. Tito velmi oblíbení ptáci se na našem území každý rok zdržují přibližně pět měsíců, jak ostatně nejlépe vystihují dvě staročeské pranostiky: Na svatého Jiří (24. 4.) vlaštovky už víří a O svatém Matouši (21. 9.) vlaštovky nás opouští.“

„Jak se vlastně dají rozeznat vlaštovky od jiříček?“, dotázal se Pavlík dědečka.

„Vlaštovky obecné si staví hnízda většinou uvnitř budov, v průjezdech, chlévech a chodbách. Hnízdo je otevřené, spleené z drobných kuliček bláta. Taky v naší hospodářské budově, u našeho domku, kde máme uloženo nářadí, je několik vlaštovčích hnízd. Vlaštovka má sytě rudou obličejovou masku, velmi tmavý hřbet a křídla, spodek těla je rezavě bílý a má taky dlouhý vidlicový ocas.“

„To jiříčka obecná je o něco menší než vlaštovka. Hnízda si jiříčky staví z drobných kuliček bláta na vnějších stěnách budov. Podívej se Pavlíku na fasádu našeho domku, najdeš zde hnízda jiříček. Jiříčka má temně modročerný hřbet, bílý spodek těla, hrdlo i kostřec. Má taky poměrně mělce vykrojený ocas.“

„Dědečku a existuje nějaký jednoduchý způsob jak rozeznat vlaštovky od jiříček?“

„Ano, existuje jeden velmi jednoduchý způsob jak rozeznat vlaštovky od jiříček. Za letu jiříčce bíle svítí zadní část jejího tělíčka.“

„Jak vlastně vlaštovky a jiříčky poznají, kdy mají odletět do teplých krajin?“, otázal se Pavlík.

„V některých letech se vydaří babí léto a v září a ještě i v říjnu bývá pěkné a slunečné počasí“, povídá dědeček.

„Vlaštovky a jiříčky však přesto v druhé polovině září odlétají. Je to proto, že se neřídí intenzitou slunečního svitu, ale délkou dne. Jakmile se blíží podzimní rovnodennost, vědí, že nastává čas k odletu. Před odletem do svých zimovišť, ve střední a jižní Africe, se vlaštovky a jiříčky shromažďují na telegrafních drátech. Na jaře se pak zase vracejí do malebné české krajiny.“

Po snídani dědeček povídá:

„Mám pro tebe Pavlíku jedno překvapení.“

Sešli do údolí a posadili se na břehu řeky Ostružné.

„Dědečku, co tady tak pěkně voní?,“ otázal se Pavlík.

„To není jedna vůně, ale dvě vůně, které se navzájem mísí,“ usmál se dědeček.

„Za námi stojí pět mohutných lip, které kvetou a omamně voní. Na břehu řeky Ostružné zase všude okolo nás kvete a voní mateřídouška. K takovému jevu dochází jen jednou ročně, v období letního slunovratu a svátku sv. Jana Křtitele, kdy jsou nejdelší dny a nejkratší noci. Mnozí lidé, včetně mě, právě období okolo letního slunovratu považují za jedno z nejkrásnějších období v roce.“

NA HOUBÁCH

Několik dnů bylo deštivo a Pavlík se zdržoval zejména v chalupě. Na počítači hrál hry, surfoval po internetu a taky skypoval s rodiči a svými kamarády. Jednoho rána babička zatopila v kachlových kamnech v kuchyni.

„Babičko, proč topíš v kamnech teď v létě?“ byl Pavlík zvědavý.

„Musím roztopit pec, abych mohla upéci frgály,“ poučila babička Pavlíka.

„Babičko a co jsou vlastně ty frgály?“

„Frgály jsou tradiční valašské koláče, které se na Valašsku pečou už více než dvě stě let. Na těsto se používá směs pšeničné a žitné mouky, která se zamísí mlékem nebo vodou. Pak se těsto vyválí do tenkých placek o průměru zhruba 30 cm a ty jsou naplněny ovocnou náplní, jemně posypané drobenkou a polité rozpuštěným máslem.“

Pavlík se zájmem sledoval jak babička připravila frgály a upekla je v peci. Měli celkem napečeno šest frgálů, z toho dva povidlové, dva tvarohové a dva makové. To byla dobrotka. Koláče si dal Pavlík na snídani i večeři a během dne je neustále ochutnával. Taky dědeček s babičkou si na koláčích pochutnali.

Když se vyčasilo, povídá babička:

„Chlapi dost popršelo, měli byste vyrazit na houby.“

„Taky si myslím, že by už houby mohly růst,“ povídal dědeček a připravil dva proutěné košíky.

Jeden větší pro sebe a druhý menší pro Pavlíka.

„Nejdříve půjdeme Pavlíku támhle k březovému hájku, mohli bychom tam najít křemenáče,“ nahlas uvažoval dědeček.

Když kráčeli k březovému hájku, vyprávěl dědeček Pavlíkovi o břízách:

„Bříza je bílá krasavice, která je ozdobou každé krajiny. Je to dřevina značně skromná, potřebuje pouze dostatek slunce. Může růst i daleko na severu u polárního kruhu. Březové háje najdeme ve značné části Evropy i v severní Americe.“

„Dědečku, slyšel jsem, že bříza je stromem zálesáků. Co si mám pod tím představit?“

„Každý zálesák dobře ví, že březová kůra dobře hoří a chytne dokonce i mokrá. Kdo tohle zná, dokáže rozdělát oheň třeba v dešti, a oheň znamená světlo, teplo a jídlo. Zkušený zálesák mající rád přírodu, si však bere kůru jen z poražených bříz.“

„Na březovou kůru psali taky Indiáni a z velkých plátů kůry pak severoameričtí Indiáni stavěli své vigvamy a kánoe. Na Sibiři zase zdejší obyvatelé z březové kůry vyráběli tašky, pouzdra, misky, košíky a nejrůznější nádoby.“

„Bříza je tedy velmi užitečný strom,“ poznamenal Pavlík.

„Bříza bílá má taky léčivé účinky,“ pokračoval ve svém výkladu dědeček.

„List břízy se pro své močopudné účinky používá při chorobách ledvin a močových cest. Je doplňkovým léčivem taky při dně a revmatismu. Březové listy jsou součástí čajových směsí. Na jaro poskytuje bříza sladkou šťávu, která se zahušťuje na sirup, nebo zkvašuje na nápoj. Dělá se z ní taky známá březová voda pro vlasovou kosmetiku.“

„Z větví břízy se dělají košťata. Dřevo břízy je sice málo trvanlivé, ale je pevné, pružné a těžké. Pro tyto vlastnosti se používá v nábytkářství.“

Dědeček s Pavlíkem došli do březového hájku a hledali houby. Zanedlouho byli za své hledání odměněni. Dědeček našel osm a Pavlík sedm krásných křemenáčů s oranžovými hlavičkami. Houby očistili a uložili do košíků. Pavlík měl velkou radost, vždyť to byly jeho první houby v životě, které sám našel.

Pak se vydali k lesu na Smrkové hoře. Najednou před nimi vyskočil z houští zajíc a začal utíkat.

„Dědečku, podívej zajíc, a jak panečku peláší,“ zvolal Pavlík.

Dědeček, jako správný myslivec, pak Pavlíkovi povyprávěl mnoho zajímavostí o zajíci polním.

„Zajíc polní je obyvatelem polí, luk a lesů. Zajíce zná každé malé dítě a obecně bývá považován za velmi plaché zvíře. Však se taky dostal do nejrůznějších přísloví například, „byl vyděšený jako zajíc,“ nebo „utíkal jako zajíc.“

„Mnozí mají taky vlastní zkušenost, když jim najednou na louce zpod nohou „vystřelí“ zajíc a prchá v dál. Zajíc má totiž svou vlastní útekovou vzdálenost. Zvíře leží do poslední chvíle přitisknuté k zemi a čeká, že ho člověk přehlédne. Jakmile však člověk překročí jeho útekovou vzdálenost, zajíc začne instinktivně utíkat.“

„Zajíc je vynikající běžec a dokáže vyvinout rychlost až 50 km za hodinu. Delší zadní končetiny mu umožňují skákat dopředu dlouhými skoky a na rovině a do kopce se mu běží skvěle. Z kopce se občas překulí a utíká dál. Dovede taky zmást svého pronásledovatele, když změni směr v běhu v pravém úhlu, nebo dělá dlouhé skoky různými směry.“

„Zajíc není žádný zbabělec nebo hlupák a nemá-li na vybranou, přijme boj, i když většinou prohraje. Překulí se na záda a brání se svými zadními silnými nohama. Někdy se mu tak podaří zvítězit nad dravými ptáky. Zajíc si nehrabe nory, ale odpočívá v mělké prohlubenině, kterou my myslivci nazýváme pekáč. V pekáči taky samice rodí velmi samostatná, osrstěná a vidoucí mlád'ata. Zaječice má dvě až čtyři mlád'ata a za příznivých podmínek může mít jedna zaječice až pět vrhů za rok.“

„Zajíc je výlučným vegetariánem a v zimě mu tak nastávají krušné časy. Zelené potravu je málo a tak okusuje i kůru keřů a stromků. Jestliže se v létě dostane do zahrady, nepohrdne ani zeleninou. Svou základní potravu si však zajíc obstarává na loukách, v polích a v lese.“

Na Smrkové hoře rostly zejména smrky, podle nichž dostala hora taky své jméno. Dědeček vzpomínal, že zde s kamarády již jako kluk chodil na houby a když začalo pršet, tak se schovali pod mohutnými větvemi starých smrků, které dosahovaly až k zemi. Bylo vidět, že zdejší les dědeček důvěrně zná, měl tady svá

„houbařská místa,“ a košíky dědečka i Pavlíka se solidně plnily hříby smrkovými a suchohříby.

Když se vraceli z hub, najednou před nimi začaly k zemi padat šupinky šišek.

„Dědečku, támhle na smrku jsou dvě veverky čiperky. Jedna je zrzavá a druhá černá. Povídej mi něco o veverkách,“ žadonil Pavlík.

Dědeček se nenechal dlouho prosit a začal vyprávět:

„Veverka je krásný hlodavec a kromě málo známého plcha je vlastně našim jediným zvířetem, které prožije skoro celý život na stromech. Její tělíčko je lehké, dráčky na prstech má dlouhé a ostré, takže se jimi zasekne do kůry jako skobičkami a může běžet nahoru i dolů po kmeni stromu. Přední nožky jsou jako lidské ručky, do kterých bere své oblíbené oříšky a jiné drobné předměty. Jejím hlavním nástrojem je však dlouhý, na obě strany rozčísnutý ocas. Když veverka skočí, natáhne ocásek a kormidluje jím ve skoku, mění v poslední chvíli směr dopadu, nebo prodlužuje či zkracuje doskok. Toto velmi hbité zvířátko děkuje tedy nejen svým ostrým drápkům, ale zejména svému ocasu, že se mu podaří většinou uniknout spárům jestřába nebo zubům kuny.“

„Naše veverky jsou v létě krásně zrzavé, ale najde se mezi nimi i mnoho černých. V zimě ovšem veverky poněkud zešednou, ale nikdy nejsou tak šedě zbarvené jako jejich sibiřské sestry, kterým se říká „popelky,“ a jejichž kožíšky jsou neobyčejně jemné a trvanlivé.“

„Čím vším se veverky živí, kromě lískových oříšků?“ zeptal se Pavlík.

„Jsou to stromy, které veverky živí. Všechna semena, nejenom lískové oříšky, jsou hlavním veverčím jídlem. Nasbírané lískové oříšky si taky pečlivě ukládají do dutin stromů. Vylupují semínka z šišek jehličnanů a točí jimi přitom jako vřetenem, takže na zem padá šupina za šupinou. Když nejsou šišky ani oříšky, tak veverky okusují pupeny. Jestliže však najdou hnízdo drobného zpěváčka, vyberou a vypijí vajíčka a odnesou i holátka. Veverky jsou svým způsobem taky dravci. Jsou to však nejrozkošnější zvířátka našich lesů a i vyložený škarohlíd rozjasní svoji tvář, když spatří v lese veverku.“

Doma pochválila babička své chlapy za bohatý úlovek hub. Jako správná valašská hospodyně z části hub uvařila houbovou polévku a část hub připravila na sušení. K večeři tedy měli výtečnou houbovou bramboračku s čerstvým chlebem. Pavlíkovi to moc chutnalo a snědl dva talíře polévky a tři krajíce chleba.

„Babičko, ty umíš tak báječně vařit, že nepotřebuji ani maso,“ povšimnul si Pavlík.

Babička se usmála a povídá:

„Já umím taky vařit jídla s masem, ale Valašsko byl chudý kraj a maso na talíři bylo velmi vzácné. Staré přísloví tvrdí, že „na Valašsku končí chléb a začíná kamení.“ Taky koláče a vdolky se pekly pouze na neděli a na svátky. Tak chudé valašské stráně poskytovaly Valachům obvykle jen žito a oves, brambory, zelí a pohanku. Brambory uměli Valaši připravit na mnoho způsobů a díky kysanému zelí byli lidé po celý rok zásobeni důležitými vitamíny. Jedno valašské přísloví praví, že „zemáky a zelé, živobytí celé.“ Nedílnou součástí valašského jídelníčku byly produkty ze salaše, ovčí sýr, bryndza a žinčica. Jídelníček Valachů obohacovalo taky ovoce, zelenina, houby a lesní plody. Dnes už je samozřejmě strava mnohem pestřejší, lidé mají maso skoro každý den, stejně jako buchty a koláče, ale občas jim přijde vhod i chutné, tradiční valašské jídlo.“